

28/5

WŁADYSŁAW ŁOZIŃSKI

ŻYCIE POLSKIE W DAWNYCH WIEKACH

Z 107 ILUSTRACJAMI W TEKSCIE
I NA 40 ODDZIELNYCH TABLICACH

KSIĘGARNIA POLSKA W PARYŻU
BOULEVARD SAINT-GERMAIN, Nr. 123

119

ŻYCIE POLSKIE

WŁADYSŁAW ŁOZIŃSKI (1843-1913)

ŻYCIE POLSKIE W DAWNYCH WIEKACH

Z 107 ILUSTRACJAMI W TEKŚCIE
I NA 40 ODDZIELNYCH TABLICACH

KSIĘGARNIA POLSKA W PARYŻU
BOULEVARD SAINT-GERMAIN, N°. 123

SPIS TREŚCI

Rozdział pierwszy: ZAMKI I PALACE 1—42

Część I. — Polska cała drewniana. Ruch budowniczy w XVI i XVII w. Dwa typy zamków. Arkady. Dziedzińce. Ganki i loggie. Rozmiary i kosztowność. Amfiteatry i areny. Wspaniałość gmachów. Zastój. Rezydencje otwarte. Wille. Pałace miejskie. Urządzenie wewnętrzne. Pierwotna skromność. Sufity. Meluzyna. Pawiment. Kominy. Obicia i szpalery. Gobeliny. Sprzęty. Zbytkowość sprzętów. Nadproża. Sale stołowe. Służba czyli kredens. Srebra. Artystyczna strona. Szkła i farfury. Dekoracja malarska. Karpice. 7—21

Część II. — Biblioteki. Dzieła sztuki. Arcydzieła. Galanterie i cacka. Bezpłodność zbytku. Roba per Polonia. Rezydencje wiejskie. Parki i ogrody. Ogród w Laszkach. Kreacje parków. Nieszczerość amatorska. Przewaga francuskiego smaku. Kopie i parodie. Sentymentalizm sielanekowy. Zbiory artystyczne i naukowe. Naiwna archeologia. Teatry nadworne. Dworzanie i służba. Rękodajni. Suchednie. Sługa i pan. Rzesze dworskie. Wiek XVII. Maskarada liberyjna. Wojska nadworne. Wojny prywatne. Bandy najemne. Wpływ wielkich dworów. 22—42

Rozdział drugi: DWORY I DWORKI 43—76

Część I. — Sielskość Polski. Gniazdowość. Zwyczaj spadkowy. Prawo bliższości. Dwór w regule drewniany. Warunki wygody i bezpieczeństwa. Obronność dworów. Zameczki. Baszty i wały. Straże nocne. Okop. Ostróg. Tyn. Samborza. Orientacja. Rozkład domostwa. Sień. Alkierz i komora. Architektura dworków. Styl rodowity. Typ barokowy. Odśrodkowość budowy. Dobudówki. Piętra. Ozdobność budowy. Dach. Banie i powietrzniki. Ideał wiejskiej budowy. Złożenie. Zegar. Ptaszarnie. Zwierzyńce. Ogrody i sady. Wirydarz. Kwiaty. Rośliny egzotyczne. Zioła apteczne. Chłodniczek. Zmysł krajobrazu. 45—61

Część II. — Sprzęty. Sepety i almarie. Świerzeń. Pułap. Błony. Tłó. Drzwi. Komin. Szpalery i kołtryny. Makaty i kobierce. Kobierce złotolite. Kobiernictwo swojskie. Kontrefekty. Trofea wojenne. Zbytek szlachecki. Nieproporcje. Czeladź szlachecka. Z potrzeby zbytek. Klasa służebna. Liber Chamorum. Panowie Panów. Promocje herbowne. Familiarność. Niewolnicy. Samoistność dworów.

Mielcuch. Apteczka. Drjakiew. Podruna. Pani Stara. Po-
 trzeby moralne. Stosunki ze światem. Konserwatyzm dwo-
 ru. Nowi ludzie, nowe domy. 62—76

Rozdział trzeci: UBIORY I SPLENDORY 77—120

Część I. — Brak źródeł. Portrety i ryciny kostiumo-
 we. Typ zasadniczy narodowy. Warunki przyrodzone.
 Wpływy obce. Naśladownictwo. Rzecz a nazwa. Dykta-
 na. Podgalane głowy. Wojny i mody. Terminologia ko-
 stiumu. Zagadkowość nazw. Próżność męska równa ko-
 biecej. Futra. Sobole. Soroki i bunty. Ceny soboli. Sobole
 upominkowe. Brak ustaw przeciw zbytkom. Zbytek w ma-
 teriach. Żywość kolorów. Barwy miarkowane. Złotogłów.
 Obfitość szat. Ozdoby. Szaty poślednie. Ewolucja kostiu-
 mu. Typ pośredni i trwałe. Suknie statecznie polskie. De-
 lia. Kontusz. Wyloty. Ferezja. żupan. Czapka. Spodnie.
 Obuwie. Skórnice. Zmiana nazw. Strój niewieście. Czecheł,
 chomla, toczenica. Bramka. Stroje swojskie. Wieńce. Prze-
 żytki kostiumowe. Gieźło. Kryzy i gargiele. Podwika. Kwef.
 Birety. Przewrót radykalny. Mody paryskie. Goły gors.
 Puder, muszki i rucho. Kornety i fontazie. Galanty. 79—98

Część II. Klejnoty. Klejnoty męskie. Łańcuchy.
 Guzy. Szkofja. Kita. Pióra egzotyczne i bajeczne. Pasy.
 Klejnoty niewieście. Korona. Tkanki i czepece. Kanaki.
 Manele i talizmany. Kamienie lekarskie. Pontały. Zawie-
 szenia. Ferety. Przykłady. Mariwe miliony. Perły urjań-
 skie. Sztuka złotnicza. Handel klejnotami. Bielizna. Słaba
 strona garderoby. Broń. Przepych i bogactwo broni.
 Przesada dekoracji. Szyszaki. Tarcze. Sajdak. Buławy i
 buzdygany. Formy buław i buzdygaków. Regiment. Sza-
 bla. Odmiany szabel. Rozmaitość jej nazw. Karabela. Ce-
 ny szabel. Czekan. Obuch i nadzieak. Rzędy i ich bo-
 gactwo. Farbowanie koni. Srebrne i złote podkowy.
 Wpływ Turcji. Orientalizacja smaku. Sarmacko-wschodni
 obyczaj. Amatorstwa Jana III. Żłudne wrażenie. „Bogata
 nędza”. Zbytek bez dobrobytu. Kontrasty. Drobną szlach-
 ta. Szaraczki mazowieckie. 99—120

Rozdział czwarty: DOM I ŚWIAT 121—190

Część I. — Rodzina. Misja jej społeczna. Etyczna siła
 rodziny. Szerokie pojęcie rodziny. Koligacje i filiacje. Ge-
 nealogowie. Kobieta. Żona-przyjaciół. Mulier fortis. Wpływ
 kobiet. Polityka kobiet. „Kwoki”. Dzielnosc kobieca. He-
 ród-Baba. Rapy. Kobieta w życiu towarzyskiem. Brak za-
 latności. Braki wychowania. Dwór królewski jako akade-
 mia dobrego tonu. Sztuka konwersacji. „Wirthschaft”.
 Świat bez kobiet i sztuki. Rzeczpospolita Babińska. Akta
 Babińskie. Humor w kłamstwie. Francuzi północy. Wa-

runki wersacji. „Gody rozmowne”. „Trefność”. Czątek „bieszadny”. Ludzkość. Polityka. Swawolność i rubasność. Wstydlivość słowa i druku. Moment narracyjny. Talent epiczny. Pośrednie wskazówki. Niedostateczność źródeł. Scenariusze staropolskiego życia. Salon polski, Salon XVIII w. Rococo warszawskie. Grzeczność. Jej narodowy charakter. Uroszczenia dynastów. Sarmacka gracia. Ukłon polski. Polskie maniery. „Posiadanie”. „Uczciwe”. Wyższość grzeczności polskiej. „Ludzkość” jako termin ogłady towarzyskiej. „Ludzkość” w ujemnym znaczeniu. Porywczoność i rubasność. Przykład akcji o obelgę. Mediacja obywatelska. Rzadkość pojedynków. Deprekacje. Wyroki polubowne. Równość szlachecka. Fikcja i prawda. Tytuł braterski. Tytuł przyjacielski. Różnica obu tych tytułów. Tytułatury polskie. Geneza tytułów. „Raczył”. Wielmożność. Szlachetny i urodzony. Sponiewieranie tytułów. Dignitarstwa drażkowe. Tanie tytuły.

123—145

Część II — Gościnność. Tańce. Polonez. Jego europejska sława. Najstarsza nuta poloneza. Tańce skoczne. „Chwytane koło” i „Goniony”. Czar i „galarda”. Reje i firleje. Skromność tańców. Muzyka. Lutnia. Gry. Gry hazardowe. Szulerstwo. Typy kosterskie. „Dobre myśli”. Wesela. „Kubek w kubek”. Oracje. „Quamquam”. Upominki weselne. Triumfy. Zbytek festynów. Pogrzeby. *Castrum Doloris*. Wspaniałość pogrzebowa. Ceremonie żałobne. Kruszenie kopii. Sobowtóry. Naśladownictwo i reakcja. Wielkoduszna skromność. Szkarłat żałobny. Stroje na marach. Chorągwie nagrobne. *Labaria funebria*. Konkluzyje. Bankiety. Kuchnia polska. Sztuki kuchmistrzowskie. Piwo a wino. *Menu* szlacheckie. Osobliwsze potrawy. Rozmaitość sosów polskich. Potrawy ulubione. Dania bankietowe. Zamiłowanie w korzeniach. Dekoracja potraw. Fantazje kucharskie. Ceremonie przy ucztach. Zastawa stołu. Nożenki. Zwyczaje biesiadne. Kobiety na bankietach. Przewlekłość bankietów. „Pełne” czyli toasty. Tłuczenie pucharu. Napoje. Śpiew i muzyka przy bankietach. Bankiety tłumne. Zwady przy kielichu. Życie sąsiedzkie. Zły sąsiad. „Odpowiedź”. Zajazdy. Strony dodatnie. Typy sąsiedzkie. Figle sąsiedzkie. Sąsiad importun. Sąsiad statysta. Darmochwał. Gawędziarze. Mediator. Agitator i popularysta. Droga do krescytywy. Wzór agitatora i statysty. Recepta na popularność.

146—170

Część III. Konik, chartek, ptaszek. Koń polski. Stadniny. Zabawy rycerskie. Amazonki. Myśliwstwo. Sokolnictwo. „Unoszenie”. Ceny sokołów. Podróże. Ruchliwość szlachty. Okazje i potrzeby podróży. Gród, roczki, kwerele. Sejmiki. Okazowania. Upadek tej instytucji rycerskiej. Trudności podróży. Tabor podróżny. Orszaki magnackie. Zbytek w podróży. Zaprzęgi. Malowanie koni. Rodzaje powozów.

Od esa aż do zysa. Podróże za granicę. Cel naukowy. Zły wpływ podróży. Wyższe motywy podróży. Ich strona idealna. Fantazja i obowiązek. Nowe czynniki moralne. Polak europejski. Moment awanturniczny. Brak opisów podróży. Przygody podróżników. Legacje. Ich świetność. Bezplodność wrażeń zagranicznych. Iluzje wyższości. Poczucie rzeczywistej wyższości. Górujące jednostki. Plastyczność natury polskiej. Przewaga cnót zbytkownych. Reputacja Polski w Europie. Dostojne przykłady. Poklask humanistów. Kosztowność podróży. Ojcowskie przestrogi. Mnogość podróżników polskich. Unikanie rodaków zagranicą. Odstraszające przykłady. Awanturnictwo. Ofiary dobroduszości. Dwuznaczne kariery. Awanturnicy i szalbierze. Koniec tego świata. , , , , , , , , , , 171—190

Spis treści 191—194

Imprimerie S. P. I.—4, rue Saulnier, Paris.